

TURISTIK NUTQ INSTITUSIONAL NUTQNING BIRI SIFATIDA

Yaxshiboyeva Nodira Ergash qizi

O'zMU o'qituvchisi.

E-mail: nodira.1001@mail.ru

Annotatsiya: Turizmning rivojlanib borishi bilan bir qatorda, turistik diskurs degan tushuncha ham tilshunoslikda keng rivojlandi. Turistik diskurs ya'ni nutq uzoq vaqtdan beri mavjud va u lingvistik va lingvokulturologik tadqiqotlar obyekti hisoblanadi. Mazkur maqolada nutq, uning vazifasi va turizm sohasida nutq ya'ni turistik diskursning o'rni, ahamiyati haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: diskurs, turizm, lingvistika, ob'ekt, marketing, sotsiolingvistika

Аннотация: Наряду с развитием туризма в лингвистике широкое развитие получила и концепция туристического дискурса. Туристский дискурс, то есть речь, существует уже давно и является объектом лингвокультурологического исследования. В данной статье говорится о речи, ее функции, а также о роли и значении речи, то есть туристического дискурса, в сфере туризма.

Ключевые слова: дискурс, туризм, лингвистика, объект, маркетинг, социолингвистика.

Annotation: Along with the development of tourism in linguistics, the concept of tourism discourse has also received widespread development. Tourist discourse, that is, speech, has existed for a long time and is the object of linguistic and cultural research. This article talks about speech, its function, as well as the role and meaning of speech, that is, tourist discourse, in the field of tourism.

Keywords: discourse, tourism, linguistics, object, marketing, sociolinguistics.

Tilshunos olimlar sotsiolingvistik turga ko'ra, nutqlarni 2 turga bo'lishni taklif etishyapti. Bular: 1) shaxsga yo'naltirilgan
2) maqomga yo'naltirilgan.

Shaxsga yo'naltirilgan nutq - bu bir-biri bilan yaxshi tanish bo'lgan kommunikatorlar o'rtasidagi aloqa. "Maqomga yo'naltirilgan nutq" esa ijtimoiy guruhlar yoki muassasa vakillarining bir-biri bilan og'zaki o'zaro ta'siri, belgilangan davlat institutlari doirasida o'zlarining maqom-rol imkoniyatlarini anglagan insonlar o'rtasidagi nutqidir ¹.

Hozirgi kunda tilshunoslikda institusional nutqqa taalluqli ma'ruzalar, ilmiy maqolalar, tadqiqotlar faol o'rganilmoqda. Masalan, siyosiy nutq – V.I.Shaxovskiy², YE.I.Sheygal³,

¹ Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс.- Волгоград : Перемена, 2002.-56с.

² Шаховский, В. И. монография Категоризация эмоций в лексико- семантической системе языка . - Воронеж : Изд-во ВГУ, 1987. - 190 с.

³ Шейгал, Е. И. Семиотика политического дискурса- М.: -Волгоград : Перемена, 2000. — 368 с.

D.A.Bokmelder⁴, ilmiy nutq esa V.A.Salimovskiy⁵, I.S.Kulikova, D.M.Salmina⁶, pedagogik nutq – V.I.Karasik⁷, G.V.Dimova⁸, hamda diniy nutq G.A.Ageyeva⁹ tomonidan o‘rganilgan va tadqiq qilingan.

Biz tahlil qilayotgan nutq institusional nutqning maxsus turlaridan biri hisoblanadi. Turistik nutqning o‘ziga xos xususiyati cheklangan bo‘lib, mazkur yo‘nalishda ilmiy tadqiqotlar juda kam. Ushbu nutqning asosiy belgisi aloqa amalga oshiriladigan jamoat institutidir. Turizm sohasi bilan bog‘liq nutqda bunday jamoat institutlariga quyidagilar kiradi:

1. turlarni ishlab chiqadigan turoperatorlar;
2. turizm xizmatlarini taklif qiluvchi sayyohlik agentliklari;
3. sayyohlarni tashiydigan aviakompaniyalar, transport korxonalar;
4. turistik mahsulotlarni targ‘ib qiluvchi reklama agentliklari;
5. sayyohlar uchun reklama va axborot materiallarini ishlab chiqadigan va nashr etadigan tashkilotlar, noshirlar va boshqalar.

Bu turdagi nutqni lingvistik hodisa sifatida o‘rganish "turistik" ta’rifiga murojaat qilishni o‘z ichiga oladi.

“Turizm” – atamasi fransuzcha *tourism* so‘zidan olingan bo‘lib, odamlar ming yillar oldin sayohat qilishni boshlaganiga qaramay, "sayyoh" so‘zi faqat XVIII asrning oxirlarida Angliyada paydo bo‘lgan¹⁰ va Fransiyada ilk bora 1816 yilda bu so‘z ishlatilgan¹¹.

S.I.Ozhegov va N. Y.Tpvedovanning talqinlariga ko‘ra, turizm “dam olish va o‘z-o‘zini tarbiyalash uchun qilingan sayohat turi” degan ma’noni anglatadi.¹²

“Turizm” - so‘zining “turistik” va “turistik nutq” sifatleri bo‘lib, ular hozirgi paytda mutaxassislar o‘rtasida qizg‘in munozaralarga sabab bo‘lmoqda. “Nutq”, “matn”, “janr” atamalarida ta’rif sifatida ishlatish haqida gap ketganda ko‘proq qo‘llaniladi.

Rus tilshunoslarning fikricha, “turistik” so‘zi to‘g‘ridan-to‘g‘ri “sayyoh” so‘zidan kelib chiqqan, hamda "sayyohga tegishli" degan ma’noni anglatadi va "turistik" ma’nosi bilan bog‘liq “ot” ya’ni “turizm” shuning uchun turizm sohasidagi faoliyatni anglatadi. Fransuz tilida turizm va sayyohlar bilan bog‘liq so‘zlarni ishlatishda *touristique* sifatidoshi ishlatiladi, hamda bir necha xil ko‘rinishda, turli ma’nolarda ifodalanadi. Masalan, *guide touristique*, turizm korxonalarini belgilashda - *de tourisme (office de tourisme)*¹³ kabilar ishlatiladi. Umuman olganda, ikkala tilda ham bu so‘zlar orasidagi farq har doim ham ahamiyatli emasligi ta’kidlangan.

⁴ Бокмельдер Д.А. Стратегии убеждения в политике: анализ дискурса на материале современного английского языка. - Иркутск: ИГЛУ, 2000. - 140 с.

⁵ Салимовский В. А. Жанры речи в функционально- стилистическом освещении (русский научный академический текст). — Екатеринбург: УГУ, 2002. - 28 с.

⁶ Куликова И.С, Салмина Д.М. Введение в металингвистику (системный, лексикографический и коммуникативно-прагматический аспекты лингвистической терминологии) САГА, 2002. - 352 с.

⁷ Карасик В. И. монография. Язык социального статуса - М: Гнозис, 2002 б. - 333 с.

⁸ Димова Г.В. Основные стратегии, французского университетского педагогического дискурса - Иркутск : ИГЛУ, 2004.- 343 с.

⁹ Агеева, Г. А. Религиозная проповедь как специфический вид языковой коммуникации (на материале современных немецкоязычных проповедей) - Иркутск : ИГЛУ, 1998. - 18 с.

¹⁰ Бабкин, А.М. Словарь иноязычных слов и выражений, употребляющихся в русском языке без перевода- СПб6 КВОТАМ, 1994. - 1344 с.

¹¹ A. Dauzat, J. Dubois, H. Mitterand Nouveau dictionnaire étymologique et historique - Paris:Larousse, 1990.-805p

¹² Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка БЭКМ. - 2002. 156 с

¹³ Chiari O. Les métiers du tourisme. Cours de français - Paris : Hachette, 1991. - 224 p.

Turizm sohasidagi nutqning ishchi ta'rifi sifatida biz "turistik nutq" atamasini tanladik, chunki bu ta'rif o'zbek tilining meyorlariga mos keladi, hamda turizm sohasidagi faoliyat bilan semantik aloqani aniq belgilaydi.

Biz ko'rib chiqayotgan turistik nutq ommaviy o'quvchini xabardor qilishga qaratilganligi sababli, uni ommaviy axborot holatiga yo'naltirilgan institusional nutq deb tasniflash mumkin.

Turizmning rivojlanib borishi bilan bir qatorda, turistik diskurs degan tushuncha ham tilshunoslikda keng rivojlandi. Turistik diskurs ya'ni nutq uzoq vaqtdan beri mavjud va u lingvistik va lingvokulturologik tadqiqotlar obyekti hisoblanadi. So'nggi paytlarda turistik nutqni o'rganish bilan shug'ullanadigan tilshunoslarning qiziqishlariga e'tibor qaratilmoqda, ular imidj matnlarini va hududiy yo'naltirilgan matnlar tahlil qilishmoqda.

Tadqiqotchilar ta'kidlashlaricha, turizm sohasidagi "brending" matnlarini yaratish juda murakkab vazifadir. Ular bunday matnlarning marketing pragmatikasidagi quyidagi tarkibiy qismlariga e'tibor qaratish lozim deb ta'kidlaydilar:

- turistik oqimlarni jalb qilish va shahar / mintaqa xazinasini daromadlarini oshirish;
- investorlarning e'tiborini jalb qilish va investitsiyalar oqimini oshirish;
- shaharning ichki ta'sirini oshirish mamlakatlar va undan tashqarida;
- bilan sheriklik aloqalarini o'rnatish xususiy tashkilotlar / xususiy shaxslar, boshqa shaharlar va boshqalar.

Mintaqaga qiziqishning oshishi, sayyohlik oqimining ko'payishi va natijada turizm sanoatining qo'shimcha investitsiyalarni jalb qilishi to'g'ridan-to'g'ri shaharning axborot turizmida qanday namoyon bo'lishiga bog'liq

Internet-resurslar va potentsial sayyohning e'tiboriga qanday turistik ahamiyatga ega ob'ektlar taklif etiladi. Rejalashtirayotgan sayyohlar orasida eng mashhur ma'lumot manbalari bu uning ma'lum bir mintaqadagi sayohati, ularning sayyohlik portallaridir. Ular internetda joylashtirilgan va ularning asosiy afzalliklari ommaviy va axborot tarkibini o'z ichiga oladi. Muayyan ijtimoiy-madaniy makonni yaratadigan va turli xil institusional nutqlarning xususiyatlari va elementlarini birlashtirgan shaharning turistik Internet portali: media, virtual, ma'muriy, sayyohlik, marketing, madaniy va boshqalar-bu e'tiborni jalb qilish uchun kuchli vositadir.

Ko'pgina sayyohlik portallarida quyidagilar mavjud:

- ko'p tilli versiyalar, bu chet eldan ko'proq potentsial sayyohlarning e'tiborini jalb qilishga yordam beradi. Shuning uchun tasvirni tarjima qilish sifatini tahlil qilish
- turizm sohasidagi matnlar va muvaffaqiyatli tarjima texnologiyalarini aniqlash
- zamonaviy tilshunoslarning ustuvor vazifalari, ularning echimi mintaqaning qulay qiyofasini shakllantirishga yordam beradi.

Nutq ishtirokchilarining kommunikativ maqsadlarini amalga oshirish uchun yetarli miqdordagi umumiy ma'lumotni saqlash vazifasi, qabul qiluvchilarning lingvistik-madaniy va individual farqlariga qaramay, epizodning global ma'nosini uning jummalari ma'nolaridan chiqarishga imkon beradigan makro-qoidalar, xususan, chiqarib tashlash va umumlashtirish (umumlashtirish) yordamidan foydalanilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Яхшибоева, Нодира. "ТАРЖИМА ЖАРАЁНИДА МАДАНИЯТЛАРАРО МУЛОҚОТНИНГ СОЦИОЛИНГВИСТИК ХУСУСИЯТЛАРИ." *Академические исследования в современной науке* 2.17 (2023): 165-169.
2. ЯХШИБОЕВА, Нодира. "ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕКЛАМЫ И ТУРИСТИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ТЕКСТАХ." *News of UzMU journal* 1.1.4 (2024): 380-384.
3. Иногамова, Ф. М., & Яхшибоева, Н. Э. (2022). ФРАЗЕОЛОГИК МАЪНОНИНГ КОНВЕНЦИАЛЛИГИ. *Academic research in educational sciences*, 3(5), 1176-1182.
4. Яхшибоева, Нодира. "ТУРИСТИЧЕСКИЙ ДИСКУРС КАК ОДИН ИЗ ОСОБЫХ ВИДОВ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО ДИСКУРСА." *International Bulletin of Applied Science and Technology* 3.6 (2023): 879-884.
5. Plhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and Yaxshiboyeva Nodira Ergashovna. "Contemporary Usage of Archaic Phraseological Units Expressing "Historical Memory" In Uzbek and French Languages." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)* 2.2 (2024): 371-377.
6. Djafarova, Dildora, Yaxshiboyeva Nodira, and Abdullayeva Zulfiya. "Socio-Cultural Memory and Its Reflection in French Phraseology." *Journal of Positive School Psychology* (2022): 2883-2889.
7. Plhomovna, Djafarova Dildora, and Bobokalonov Odilshoh Ostonovich. "Interaction of Language Games in the Articulation of "Historical Memory" Within French and Uzbek Phraseology." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)* 2.1 (2024): 348-354.
8. Plhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing "Memory"/"Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development* 2.11 (2023): 490-492.
9. Djafarova, Dildora. "ETHNO-HISTORICAL MEMORY AND ETHNO-IDIOMATICS IN FRENCH AND UZBEK LANGUAGES." *Конференции*. 2021.
10. Plhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing "Memory"/"Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development* 2.11 (2023): 490-492.